

1. Сунь-дзи. Мистецтво війни. Львів : Видавництво Старого Лева, 2016. 112 с. URL : https://shron1.chtyvo.org.ua/Tzu_Sun/Mystetstvo_viiny_vyd_2015.pdf?
2. Гантінгтон С. Політичний порядок у мінливих суспільствах. Київ : Наш формат, 2020. 448 с.
3. Janowitz M. Military Institutions and Citizenship in Western Societies. *Armed Forces & Society*. 1976. Vol. 2. P. 185–204.
4. Desch M. Civilian Control of the Military: The Changing Security Environment. Baltimore : The Johns Hopkins University Press, 1999. 200 p.
5. Müller H. The Nuclear Non-proliferation Treaty in Jeopardy? Internal Divisions and the Impact of World Politics. *The International Spectator*. 2017. Vol. 1. Issue 52. P. 12–27.
6. Bruneau T. C., Matei F. C. The Routledge Handbook of Civil-Military Relations. Routledge, 2013. 374 p.

УДК 343.98+327.8

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/43-45

Анатолій МОВЧАН

професор кафедри
оперативно-розшукової діяльності,
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник

Олександр ГОРОШКО

аспірант кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Львівського державного
університету внутрішніх справ

НАПРЯМИ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТУ, ЩО ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ СПЕЦСЛУЖБАМИ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

В умовах російсько-української війни протидія організованій злочинності набула нового змісту, оскільки спецслужби рф використовують організовані злочинні угруповання (далі – ОЗУ) для проникнення у політичну та економічну системи України. Зокрема, як наголошує В. Малюк, російська організована злочинність за межами рф використовується як інструмент держави, отже, спостерігається проведення спецслужбами росії спеціальних операцій гібридного характеру за кордоном за участю та активним залученням ОЗУ [1, с. 103].

Для проведення таких операцій спецслужби рф активно залучають окремих членів існуючих ОЗУ, а також намагаються створити нові злочинні угруповання для здійснення злочинної діяльності на території України. Правоохоронними органами України встановлено, що окремі вітчизняні ОЗУ підтримували зв'язки зі злочинними угрупованнями в рф, які, в свою чергу, знаходяться під контролем спецслужб рф. Відомо, що ще до початку російсько-української війни керівництво рф використовувало організовану злочинність для вирішення своїх геополітичних інтересів. Зокрема, для створення хаосу і паніки на перших етапах збройної агресії проти України спецслужби рф намагались залучити вітчизняні ОЗУ [1, с. 104].

Втім, як зазначає І. Вигівський, на початку вторгнення збройних сил рф в Україну більшість «злочинців у законі» та кримінальних авторитетів залишили території, які опинилися в зоні бойових дій. Тому у прифронтових регіонах на той час спостерігалась тенденція до зниження реєстрації кримінальних правопорушень. Водночас у регіонах, куди переїхало чимало переселенців, кількість вчинених правопорушень дещо зросла. Спецслужби рф планували використати «злочинців у законі» для дестабілізації ситуації в Україні, зокрема намагались організувати масові заворушення в установах виконання покарань нашої держави, однак їм це не вдалось [2].

Отже, у квітні 2022 р. Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції отримав право з метою ефективної протидії транснаціональній та етнічній організованій злочинності ініціативно приймати рішення про заборону в'їзду на територію нашої держави

суб'єктам підвищеного злочинного впливу, зокрема «зłodіям в законі» та «кримінальним авторитетам» [3].

Натомість Служба безпеки України також проводить системну протидію організованій злочинності, яка може загрожувати державній безпеці України в умовах війни. Як приклад, у березні 2023 р. в результаті проведеної СБУ спецоперації в Дніпрі було нейтралізовано ОЗУ, члени якого здійснювали розбійні напади та вимагання грошей у громадян, у тому числі представників малого і середнього бізнесу. У ході спецоперації співробітники Служби безпеки України затримали п'ятьох його активних учасників при спробі викрадення людини. Було встановлено, що лідером ОЗУ є місцевий кримінальний авторитет, який утримувався в СІЗО за розбій та грабежі, звідки він дистанційно керував угрупованням [4]. Загалом від початку повномасштабної агресії росії в Україні працівниками СБУ розпочато 124 тис. кримінальних проваджень, викрито понад 2 тис. державних зрадників і понад 5 тис. колаборантів [5].

Одним із напрямів дестабілізації ситуації в Україні та підриву обороноздатності нашої держави, насамперед у прифронтових районах, є спроби спецслужб рф використовувати ОЗУ, які займаються розповсюдженням наркотиків. Зокрема, з початку війни в Україні працівниками ДБР та Національної поліції розпочато досудове розслідування майже у 400 кримінальних провадженнях з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів; підпільні цехи для виробництва наркотиків було виявлено у Дніпрі, Харкові, Одесі, Чернівцях та Ужгороді. У результаті проведених оперативно-розшукових заходів та слідчих дій припинено діяльність шести ОЗУ, затримано понад 50 осіб, вилучено понад 3,3 тонни готової продукції вартістю понад 90 млн грн. [6].

Значного резонансу набула інформація щодо припинення діяльності найбільшого в даркнеті маркетплейсу «Гідра» з продажу наркотичних речовин, який розгорнув свою діяльність на території України, рф, Білорусі та Казахстану. Цю платформу пов'язують із російським сегментом даркнету, тому Німеччина надала українським правоохоронцям доступ до матеріалів слідства. Після цього в кількох містах України відбулися затримання громадян, причетних до діяльності «Гідри» на території нашої країни [7].

Особливого значення в умовах російсько-української війни набуває протидія організованій кіберзлочинності, забезпечення надійного і безпечного функціонування державних органів, об'єктів критичної інфраструктури у кіберпросторі. Зокрема, у минулому році Служба безпеки України повідомила про припинення діяльності ОЗУ, яке створило потужну ботоферму для дискредитації керівництва нашої держави та Збройних Сил України. Члени угруповання поширювали через мережу Інтернет дезінформацію щодо діяльності найвищого військово-політичного керівництва країни, фейкові новини щодо ситуації на фронті та проводили інші інформаційні диверсії. Як встановили працівники СБУ, можливості цієї ботоферми використовували також представники спецслужб рф. Загалом із початку повномасштабного вторгнення росії фахівці Департаменту кібербезпеки СБУ нейтралізували понад 10 тис. ворожих кіберінцидентів та кібератак на державні органи влади та стратегічно важливі об'єкти критичної інфраструктури. При цьому на вимогу СБУ заблоковано майже 500 проросійських ютуб-каналів з аудиторією понад 15 млн підписників [8].

У грудні 2023 р. кіберфахівці СБУ допомогли відбити кібератаки рф, спрямовані на національного оператора мобільного зв'язку «Київстар». Керівник Департаменту кібербезпеки СБУ І. Вітюк підтвердив, що за цією атакою стоїть хакерське угруповання Sandworm, яке є штатним підрозділом російської військової розвідки і раніше неодноразово здійснювало кібератаки на українські об'єкти, зокрема і на операторів зв'язку та інтернет-провайдерів [9].

Натомість, за повідомленням Комітету з питань розвідки при Президентові України, у межах спецоперації «Майдан-3» для проведення ідеологічних диверсій на телеграм-каналах росія витратила майже 250 млн доларів, а загальний бюджет цієї операції становить 1,5 млрд доларів. Основною метою спецслужб рф є зрив мобілізації в Україні та поширення дезінформації про нездатність нашої держави здобути перемогу. Крім того, поширюються фейки про «втому від України» серед наших партнерів на заході. Чергова російська ППСО має досягнути свого розвитку у березні-травні 2024 року з метою розповсюдження дезінформації і спроб розпалювання конфліктів як усередині України, так і у відносинах з нашими зарубіжними партнерами [10].

Зважаючи на те, що спецслужби рф для проведення підривної діяльності в Україні використовують окремих представників УПЦ, у 2022 р. СБУ розпочала комплексні контррозвідувальні та безпекові заходи у церковному середовищі УПЦ. Зокрема, за

результатами проведених СБУ заходів розпочато 61 кримінальне провадження стосовно 61 священнослужителя. Загалом суди вже винесли 22 вироки стосовно окремих кліриків, які стали на бік країни-агресора. За матеріалами Служби безпеки України запроваджено санкції стосовно 17 функціонерів УПЦ, а майже 250 клірикам рпц заборонено в'їзд в Україну [11].

Отже, зважаючи на численні спроби спецслужб рф залучати ОЗУ в Україні до підривної діяльності проти національної безпеки, критичної інфраструктури, економічної стабільності держави, до основних завдань у сфері забезпечення державної безпеки щодо протидії організованих злочинності в умовах війни належать, зокрема:

- посилення боротьби з тероризмом та організованою злочинністю;
- протидія поширенню системної корупції в органах державної влади та місцевого самоврядування;
- забезпечення надійного захисту об'єктів критичної інфраструктури та запровадження національної системи стійкості;
- протидія організованих кіберзлочинності, забезпечення надійного і безпечного функціонування державних органів, об'єктів критичної інфраструктури у кіберпросторі;
- протидія ідеологічним диверсіям та поширенню дезінформації;
- протидія спробам спецслужб рф використовувати свою агентуру в УПЦ для завдання шкоди інтересам та безпеці України;
- подальший розвиток та вдосконалення міжнародного співробітництва у сфері протидії транснаціональній організованій злочинності.

1. Малюк В. В. Використання спецслужбами рф організованих злочинних угруповань для проведення розвідувально-підривної діяльності в умовах воєнного стану. *Актуальні питання та перспективи використання оперативно-розшукових засобів у розкритті злочинів в умовах воєнного стану : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф.* (м. Київ, 30 бер. 2023 р.). Київ : НАВС, 2023. С. 103–105.

2. Одним з елементів дестабілізації ситуації, які планувала використати рф на початку вторгнення, мали бути «вори в законі», – глава Нацполіції Вигівський. *Цензор. НЕТ*. URL : https://m.censor.net/ua/news/3437750/odnym_z_elementiv_destabilizatsiyi_sytuatsiyi_yaki_planovala_vykorystaty_rf_na_pochatku_vtorgnennya.

3. Протидія організованих злочинності: в поліції запроваджено механізм прийняття рішення щодо заборони в'їзду суб'єктам підвищеного злочинного впливу. *Портал МВС*. URL : <https://mvs.gov.ua/uk/news/protidiya-organizovanih-zlocinnosti-v-politsiyi-zaprovadzeno-mexanizm-priinyattya-risennya-shhodo-zaboroni-vyizdu-subjektam-pidvishhenogo-zlocinnogo-vplivu>.

4. СБУ знешкодила у Дніпрі злочинне угруповання, яке викрадало людей. *Служба безпеки України*. URL : <https://www.facebook.com/SecurSerUkraine/posts/583458223881092>.

5. Служба безпеки України. URL : <https://ssu.gov.ua/>.

6. Підірвати обороноздатність: спецслужби рф використовують наркомафію в Україні. *Флот – 2017*. URL : <https://flot2017.com/podorvat-oboronosposobnost-specsluzhby-rf-ispolzujut-narkomafiju-v-ukraine/>.

7. В Україні почалися затримання учасників злочинної організації з продажу заборонених товарів у даркнеті. *NV*. URL : <https://life.nv.ua/ukr/lyudi/sayt-gidra-v-ukrajini-pochalisya-zatrimannya-zlochinciv-darknetu-hydra-prodavala-narkotiki-50247570.html>.

8. Ключко Н. «Політолог, який утримував мільйонну ботоферму». Стало відомо, кого викрила СБУ. *Главком*. URL : <https://glavcom.ua/country/politics/politolog-jakij-utrimuvav-miljonnu-botofermu-stalo-vidomo-koho-vikrila-sbu--865114.html>.

9. СБУ допомогла відбити нові кібератаки рф на «Київстар», – Ілля Вітюк. *Служба безпеки України*. URL : <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-dopomohla-vidbyty-novi-kiberatomy-rf-na-kyivstar-illia-vityuk>.

10. У ГУР заявили про «списки людей», яких Росія може залучити до спецоперації «Майдан-3». *Радіо Свобода*. URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/news-gur-majdan-3-specoperacija-rf/32842278.html>.

11. СБУ повідомила про підозру митрополиту УПЦ (МП) Павлу (відео). *Служба безпеки України*. URL : <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-povidomyla-pro-pidozru-myropolitu-upts-mp-pavlu-video>.